

Witold Komorowski

Krzyże w Złotoryjskim Lesie

7. listopada 2014 r. został uroczystie zainaugurowany oryginalny i bardzo interesujący szlak kamiennych krzyży, utworzony z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Ziemi Złotoryjskiej. Oficjalna nazwa, „Ścieżka historyczno-edukacyjno-przyrodnicza szlakiem kamiennych krzyży w Czaplach (Choińcu) w Krainie Wygasłych Wulkanów” jest bardzo długa i zapewne odzwierciedla udział wszystkich sponsorów – Lasów Państwowych, Woj. Funduszu Ochrony Środowiska oraz Gminy.

Trasa szlaku tworzy pętlę liczącą ok. 14 km i przebiega duktami, ścieżkami, a czasem na przełaj przez tzw. Złotoryjski Las, leżący na granicy powiatów złotoryjskiego i lwóweckiego, po

**Nowoodkryty krzyż kamienny
z 1808 r. w Nowych Łąkach**

obu stronach drogi nr 364, Lwówek – Złotoryja. Las ten był wykupiony pod koniec XIV w. przez Radę Miejską Złotoryi i pozostawał własnością miasta aż do połowy XX w. – stąd też dzisiejsza nazwa. Na tym stosunkowo niewielkim terenie (ok. 1100 ha), którego centrum stanowi Choiniec, przysiółek wsi Czaple, znajduje się aż 7 kamiennych krzyży, przy czym ostatni z nich („siódmy krzyż” lub, ze względu na opisane na nim zdarzenie z 1808 r. – „krzyż wisielca”) został przypadkowo odkryty (dosłownie – spod mchu!) jesienią 2013 r. przez Wojciecha Grzywę i Jarosława Rudnickiego. Złamany krzyż leżał wśród drzew zakryty ściółką, w bok od leśnej drogi, na północny zachód od wsi Nowe Łąki. Krzyż ten został sklejonny, ustawiony na miejscu znalezienia i włączony do projektowanego szlaku już w czasie, gdy jego realizacja była zaawansowana.

Znamienne, że podobne historie odnalezienia mają jeszcze 3 krzyże w Złotoryjskim Lesie:

- Bardzo ciekawy „krzyż murarza” z niespotykanym nigdzie rytem kielni i poziomicy, odkryty przez Jerzego Majdana w 2004 r., w tym samym roku naprawiony i ustawiony na obecnym miejscu (przyjmowana lokalizacja – Nowe Łąki)
- Krzyż pokutny Choiniec II odkryty przez Leona (Jerzego?) Majchrzaka jeszcze w 1979 r., później sklejonny, znów przewracany i ostatecznie ustawiony w 2004 r. na wschód od zielonego szlaku,
- Krzyż pamiątkowy z 1760 r. odkryty przez Jana Paraniaka i Jerzego Majdana w 2004 r., znany obecnie jako Choiniec I (na zachód od zielonego szlaku).

„Krzyż murarza”. Na drzewie widoczny jest znak ścieżki dydaktycznej.

Do tej serii można jeszcze dołączyć uszkodzony krzyż w Rochowie upamiętniający wypadek z grudnia 1775 r. W roku 2004 Jerzy Majdan odnalazł i dokleił odłupane ramię tego krzyża, stojącego przy szlaku św. Jakuba.

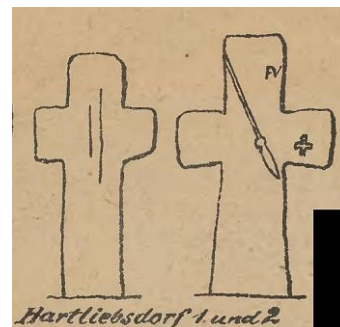
Pozostałe dwa krzyże były znane od dawna i są wymienione w klasycznym dziełku Maxa Hellmicha z 1922 r. *Steinerne Zeugen mittelalterlichen Rechtes in Schlesien* jako „Hartliebsdorf [Skorzynice] 1. und 2”. Mają one charakter pokutny, o czym zdają się świadczyć widoczne na nich ryty;

- Krzyż przy niebieskim szlaku między Czaplami i Bielanką, lokalizowany zwykle jako Skorzynice I ma dwie pionowe rysy, które mogą być zatartym rytem pałki lub miecza.

Krzyże Skorzynice I (Czaple) i Skorzynice II

- Najwyższy krzyż z całej grupy (ponad 2 m), traktowany jako drugi krzyż w Skorzynicach (czasem przypisywany do Czapli) ma wyraźny rył włóczni skierowanej ostrzem w dół, krzyżyk i litery FV. Krzyż stoi nieco w bok od niebieskiego szlaku, ok. 5 min. drogi na południe od poprzedniego i został tam wkopany w r. 1993 przez członków Klubu Turystyki Pieszej „Niutek” z Lwówka Śląskiego.

**Krzyże w Skorzynicach
wa szkicu Hellmicha z 1922 r.**

Nowy szlak ułatwia odwiedzenie wszystkich siedmiu krzyży, gdyż dotychczas było dość trudno do nich trafić. Planując wycieczkę, czy spacer, można wybrać tylko fragment trasy startując np. z któregoś z 3 miejsc wypoczynkowych usytuowanych w pobliżu szosy Lwówek – Złotoryja lub z uroczego miejsca pod górą Świątek k. Rochowa. Wszędzie tam są solidne wiaty i tablice informacyjne. Podobne tablice ustawiono przy każdym krzyżu, jak również przy kamieniu pamiątkowym z początku XX w. leżącym na skrzyżowaniu ze szlakiem zielonym, ok. 1 km na południe od Choinca. Każda tablica ma zindywidualizowaną treść (autorzy: Roman Gorzkowski i Józef Banaszek) – zawiera opis

**Smutna historia wykuta
na krzyżu Choiniec I**

objektu, fotografie, tekst i tłumaczenie ewentualnych inskrypcji oraz szkic całej trasy. W dwóch punktach dodatkowo zainstalowano duże, około dwumetrowe pulpity z kolorowymi panoramicznymi zdjęciami objaśniającymi widok z danego miejsca.

Całą trasę dzieli w naturalny sposób szosa nr 364, nb. dawny trakt handlowy. I tak po jej północnej stronie znajdują się 4 krzyże (numeracja wg oznaczeń na mapce szlaku): K1 – Czaple (lub Skorzynice II), K2 – Skorzynice I, K3 – nowoodkryty „krzyż wisielca” (Nowe Łąki II) i K4 – „krzyż murarza” (Nowe Łąki I), zaś po stronie południowej są 3 krzyże: K5 i K6 – Choiniec I i Choiniec II oraz K7 – Rochów (na północ od wsi).

W terenie szlak jest znakowany krzyżo-strzałkami malowanymi złotą farbą na korze drzew – znakowanie bardzo oryginalne, ale niepraktyczne (już kilkanaście dni po otwarciu niektóre znaki były zatarte). W dodatku tak znaki, jak i opisy umieszczone na tablicach zakładają jeden kierunek marszu – w kolejności rosnących numerów od K1 do K7 (np. „idąc dalej dochodzimy do...”). Co gorsza, na wielu odcinkach w ogóle nie ma znaków, a przy rozwidleniach dróg brak znaków potwierdzających. Jest to przyczynek do narastającego od lat chaosu w znakowaniu szlaków turystycznych: oprócz tradycyjnego, sprawdzonego systemu, pojawiły się znaki narciarskie, rowerowe a nawet końskie plus rozmaite warianty dojściowe. Przez Złotoryjski Las przebiegają już trzy stare szlaki – niebieski, zielony i żółty, więc aby uniknąć kolizji można by szlak krzyżowy wyznakować jako czarny, zachowując standardowy kształt i wielkość malowanych znaków, a przede wszystkim reguły ich umieszczania. Przy

Uszkodzony krzyż Choiniec II

Widok na Ostrzycę spod krzyża w Rochowie

nie ma żadnej innej informacji. Okazuje się, że prawdziwie rewelacyjna niespodzianka, godna reklamy lub choćby wskazania drogi, znajduje się w dolnej części wsi, schowana na placu za wiejską świetlicą obok skromnej remizy OSP. Ustawiono tam zminiaturyzowane kopie wszystkich siedmiu krzyży (oraz kamienia pamiątkowego) tworząc mini-ścieżkę dydaktyczną. Kopie są wykute z piaskowca(!) i oddają charakterystyczne cechy oryginałów, a przy każdym obiekcie znajduje się mała tabliczka z opisem.

Wydaje się, że dobrze pomyślany i zrealizowany z dużym zaangażowaniem miejscowych środowisk, unikatowy szlak kamiennych krzyży w Złotoryjskim Lesie zasługuje na reklamę i można się spodziewać, że będzie atrakcją o zasięgu nie tylko lokalnym.

Więcej zdjęć i komentarzy można znaleźć na portalu *Wratislaviae Amici* pod adresem http://dolny-slask.org.pl/5078868,Czapple,Szlak_kamiennych_krzyzy_w_Czaplach_Choincu.html

W grudniu 2014 na YouTube znalazł się kilkunastominutowy film opisujący uroki całej ścieżki przygotowany przez jej twórców:

<https://www.youtube.com/watch?v=LCUx02JhlxM&feature=youtu.be>

Mini-ścieżka „krzyżowa” we wsi Czapple

Powyższy tekst jest rozszerzoną wersją artykułu zamieszczonego w miesięczniku internetowym „Na Szlaku” nr e-100 (296) z lutego 2015 r.

[http://www.na-szlaku.net/files/Na%20Szlaku%2002-2015\[1\].pdf](http://www.na-szlaku.net/files/Na%20Szlaku%2002-2015[1].pdf)